

GÖÇ EDENLERİN TERÖR OLAYLARINI DEĞERLENDİRME BİÇİMLERİ

Elazığ Örneği *

Yelda SEVİM **

In this study the views of the individuals ,who migrated to Elazığ because of terror, on the concept of terror and their assessments have been searched. Information on the assessments of migrants on the sources of terror, the characteristics of the relation between terror incidents and socio-psychological and socio-economic structure of the regions where migration comes from have been submitted. The solution proposals on the subject have been evaluated.

Key Words: Terror, terrorism, terrorists, migration, involuntary migration, South-East Anatolian Region

Giriş

Türkiye, uzun bir süredir Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, zaman zaman ülkenin diğer bölgelerini ve o bölgelerdeki çeşitli kentleri de etkileyen bir sıcak çatışma yaşamaktadır. Bu çatışmanın da etkisiyle, pek çok sorun, aynı anda ülkenin gündemine oturmuştur.

Bu çatışmanın "terör" ve "göç" olarak iki genel kavramı bulunmaktadır. Bunlar, birbirinden uzak alanları kapsıyor gibi görünseler de, aralarında, anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın son çeyreği dikkate alındığında, Türkiye ve benzer koşullarda bulunan daha birçok ülkede, terör ile göç olgusu, nedensel bir ilişki içinde bulunmaktadır. Öyle ki, bu gerçeklerden biri, diğerinin nedeni veya sonucu olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın temel konusunu oluşturan ve 1985'den günümüze kadar, giderek artan göç de, yaşanan terör olaylarının bir sonucu olarak kendini göstermektedir.

Karmaşık bir kavram olan terör, farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bir Almanca sosyoloji sözlüğünde, terörün şu tanımını görüyoruz: "Terör, iktidar gücünü ele geçirmek amacıyla, bir grubun, kendi grubunda ya da başka gruplara karşı uy-

* "Terör Nedeniyle Elazığ'a Göç Edenlerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" adlı doktora tezinin bir bölümünden alınmıştır.

** Dr., Fırat Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak Alle Sosyolojisi, Sosyoloji Tarihine Giriş, Köy Sosyolojisi, Suç Sosyolojisi derslerini vermektedir.

guladığı fiziki veya psikolojik baskıdan, fiziki yok edişe (ortadan kaldırışı) kadar uzanan, korku yaratma yöntemidir” (Fuchs v.d., 1973: 684).

Terör nedeniyle göç edenlerin, topluma ve devlete yönelik kanaatlerindeki değişimler ve göçün yöneldiği yerleşim kesimlerinin eski sakinlerinin, yeni komşularına ilişkin tutum ve davranışlarındaki değişimler de, araştırılacak konular arasında yer almaktadır. Terör nedeniyle göç eden insanların, yeni yerleşim kesimlerinde karşılaştıkları sorunların ötesinde, göçten önceki süreçte karşılaştıkları sorunlar ve dolayısıyla terörü besleyen süreç içerisinde, yer alıp almadıklarının anlaşılması yönünde gayret sarf edilerek, bu durumun, açıklığa kavuşturulmasına çalışılmıştır.

Bu çalışmada, sadece 1980’den bu yana terör nedeniyle, Elazığ’a, çevre illerden ve o illerin kırsal kesiminden göç edenlerin, terör eylemlerinin temelinde yatan sorunları, kendi bakış açılarına göre değerlendirmeleri, sosyoloji açısından ele alınıp incelenmiştir. Bu çalışmada, göç edenlerin yoğun olarak yerleştikleri mahalleler tespit edildikten sonra, hane halkı başkanlarının yoğun olarak bulunduğu bölgelerdeki denek sayısını saptarken, muhtarlardan elde edilen listelerdeki sayının %10’u örnekleme dahil edilmiştir. 11 mahallede, toplam 200 hane halkı başkanı ile görüşülmüştür. Terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı bölgelerden, zorunlu olarak göç eden bireylerin, terör eylemlerini değerlendirme biçimleri, göçün kaynaklandığı bölgenin sosyal yapısı hakkında, bizlere bilgi vermesi açısından, oldukça önem taşımaktadır. Elazığ ili merkezine yerleşenler; Tunceli, Bingöl ve Elazığ’ın köylerinden göç etmişlerdir.

1. Bulguların Değerlendirilmesi

1.1. Göç Edenlerin Terör Eylemlerine Katılma Nedenlerini Değerlendirme Biçimleri

Araştırma kapsamına alınan bireylere, “insanların terör eylemlerine katılma nedenleri, sizce neler olabilir?”, şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan yola çıkarak Tablo 1 oluşturulmuştur.

Tablo1: Göç Edenlerin Terör Eylemlerine Katılma Nedenlerini Değerlendirme Biçimlerine Göre Dağılımı

Nedenler	n	%
Aile ortamındaki bilgisizlik ya da sevgi eksikliği	37	18.5
Babanın aşırı baskıcı otoritesi	1	0.5
Ekonomik yetersizlik	97	48.5
Başka (Belirtiniz...)	65	32.5
Toplam	200	100.0

Araştırma grubunun %48.5 gibi büyük bir kesimi, insanların terör eylemlerine katılmalarında, ekonomik yetersizliklerin etkili olduğunu ifade etmiştir. Terörizm ile ekonomik faktörler arasında zorunlu bir neden-sonuç ilişkisinin bulunmadığı veya teröristlerin büyük çoğunluğunun yoksul ailelerden çıktığını kanıtlayacak veya doğrulayan her hangi bir araştırma bulgusu mevcut değildir. Bununla birlikte, ekonomik faktörlerin, terörizmin ortaya çıkmasında veya tırmanmasında hiç katkısı yoktur demek de mümkün değildir.

Terör olaylarına, ülkemiz açısından yaklaşıldığında, ekonomik kalkınma hızının yükseldiği, başka bir deyişle, ekonomik olarak ülkenin kalkınmaya başladığı dönemlerde, terör olaylarının arttığı ve giderek topluma önemli ölçüde zarar verdiği bir rastlantı değildir. Bu bakımdan, terörizm ile ekonomik göstergeler arasında yakın bir ilişki söz konusudur denilebilir. Ülkenin kalkınmasını istemeyen dış güçlerin desteğindeki yıkıcı güçlerin, bu dönemlerde devreye girmeleri tesadüfi değildir denilebilir.

Ekonomik faktörler ile terörizm arasındaki ilişkide belirleyici olan, dış güçlerin tahrik ve teşvikleri, destekleri olmakla birlikte, ekonomik bazı verilerin de terör ve terörizme ortam hazırladığı bir gerçektir. “Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda, toplumların refah düzeyleri ve toplumsal değişim ile çatışma ve şiddet arasındaki ilintilere, hemen hemen her toplumda rastlanmaktadır. Gerçekten, yapılan karşılaştırmalı araştırmalarda, siyasal çatışma durumlarıyla, sözgelimi, kişi başına düşen ulusal gelirin yüksekliği veya düşüklüğü arasında bir ilintinin var olduğu görülmektedir” (Keleş-Ünsal, 1982:124).

Hane halkı başkanlarından bazıları, Güney-Doğu Anadolu Bölgesi'nin geri kalmışlığının, bölgede terörizmi güçlendirdiği görüşündedirler. Göç edenlerin bazılarının, “iş olmayan bir bireyin terörist olması, düzenli yaşantısı olan ve geçimini sağlayan bir bireyin terörist olmasından daha kolaydır”, ifadesini kullandıkları görülmüştür. Ancak, terör odaklarınca, işsiz kitlenin kazanılmasının, bir çok nedenleri bulunmaktadır. Her şeyden önce, işsiz bireyin ikna edilmesi, diğerlerinden çok daha kolaydır. Kaldı ki, işsiz birey, tutunacak bir dal, güvenecek bir destek aramaktadır. Ayrıca, terörizm ile işsizlik paralel bir hızda büyüme göstermiştir. Bu hususun üzerinde önemle durmak gerekir.

İnsanların terör olaylarına katılma nedenlerinin araştırıldığı soruya, hane halkı başkanlarından bazıları, “başka” seçeneğini işaretlemek suretiyle, cevap vermişlerdir. Başka seçeneğini arasından 46 kişi, bu konuda sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Başka seçeneğini işaretlemiş olan diğerleri ise terör eylemlerine katılma nedenleri olarak ta, devlet mekanizmasının yeterince işletilememesi, dış kuvvetlerin etkisi, hak arayışı, siyasi nedenler, eğitimsizlik ve Ermeni örgütlerinin oyunu gibi farklı görüşler ileri sürülmüştür. Hane halkı başkanlarından 46 kişinin bu konuda herhangi bir görüş beyan etmemesi; göç edenlerin % 34.5'nin okur-yazar olmamasına bağlanabilir. Türkiye genelinde, erkeklerin okur-yazarlık oranı

% 88.8'dir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise, erkeklerin okur-yazarlık oranı %81.1'dir (DİE,1990). Bahsedilen oran, örnekleme yer alan hane halkı başkanlarında ise, %65.5'tir. Bu verilerden yola çıkarak Şu sonuca varabiliriz: Örneklem grubumuzun, okur-yazarlık oranı, gerek Doğu Anadolu Bölgesi, gerekse Türkiye'deki erkek okur-yazarlık oranıyla örtüşmemektedir. Bununla birlikte, görüşülen kimselerin eğitim düzeylerinin genel olarak, düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Aile ortamındaki bilgisizlik veya sevgi eksikliğinden, yeterince ilgilenilmeyen gençlerin, terör eylemlerine katıldıklarını belirten göç edenlerin oranı ise %18,5'tir. İlişkilerin olumsuz kurulduğu bir aile ortamında yetişen çocuk; güvensiz, tedirgin bir kişilik yapısı geliştirmektedir. Bunun haricinde, ebeveynlerin elinde olmayan bazı nedenler de aile içi huzursuzluklara sebep olabilmektedir. Aile ortamındaki huzursuzluk, gençlerde çevreye ve geleceğe yönelik birtakım endişelere ve güvensizliğe neden olabilir. Anne ve babanın eğitim düzeyi, bu konuda büyük önem taşımaktadır.

Ailenin çocuk üzerindeki en büyük etkisi, şüphesiz ki uyguladığı disiplinde kendisini göstermektedir. Fazla sıkı ve katı disiplin, çocukta dış denetimin gelişmesine yol açmakla beraber, dış denetimin zayıfladığı noktada ise, bu durum, saldırganlık eğilimlerine dönüşebilmektedir. Araştırma grubundan sadece bir kişinin (%0.5), babanın şiddet kullanmasını ve aşırı baskıyı, terör olaylarına katılmanın başlıca nedeni olarak göstermesi de dikkat çekici bulunmuştur.

1.2. Hane Halkı Başkanlarının Terörü Doğuran Nedenler Konusundaki Düşünceleri

Terörizmin kaynakları olarak belirtilen, eğitim, kitle iletişim araçları, kentleşme, ekonomik faktörler, aile yapısı ve aile içi ilişkiler gibi, psikolojik faktörler, siyasal faktörler gibi birçok neden, terör olaylarının ortaya çıkmasında rol

Tablo 2: Terörü Doğuran Nedenler

<i>Nedenler</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Ekonomik sebepler</i>	105	52.5
<i>Siyasi sebepler</i>	32	16
<i>Etnik sebepler</i>	7	3.5
<i>Sosyal sebepler</i>	12	6.0
<i>Psikolojik sebepler</i>	4	2.0
<i>Başka (Belirtiniz....)</i>	40	20.0
<i>Toplam</i>	200	100.0

oynamaktadır. Hane halkı başkanlarının, insanların terör eylemlerine katılma nedenlerini değerlendirme biçimlerini denetlemek amacıyla “size göre terörü doğuran nedenler nelerdir?” biçiminde bir soru yöneltilmiş ve alınan cevaplardan hareket edilerek, Tablo 2 oluşturulmuştur.

Tablodaki verilerden de görüleceği gibi, hane halkı başkanlarının yarısından biraz fazlası (%52.5’i), terör olaylarının çıkışını ekonomik nedenli olarak görmektedir. Bu bulgular, yukarıda söz konusu edilen bulguları destekler niteliktedir. Ayrıca, araştırma kapsamına alınanların %20’si, “başka” seçeneğini cevaplamışlardır. İlgili soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, şöyle bir manzara karşımıza çıkmaktadır: 34 kişi bu konuda görüş bildirmemişlerdir. İki kişi, eğitimsizlikten, cahillikten terör olaylarının çıktığını belirtirken, bir kişi de Tablo 2’de belirtilen tüm nedenlerin, hep birlikte, terör olaylarının doğmasında etkili olduğu görüşünü savunmuştur. Bir başka hane halkı başkanı da, her türlü “bas-kıların terör eylemlerini körüklediğini” ifade etmiştir. Hane halkı başkanlarının %16’sı, “siyasi nedenlerin” terör olaylarını doğurduğu inancını taşımaktadır. Bu bulgular bir anlamda, Tablo 1’deki bulgularla paralellik arz etmektedir. Bu durumda, toplumdaki hızlı değişimlerin, değerler alanında bir kaosa yol açtığı düşünülebilir. Geleneksel değerleri reddeden gençler, siyasal bilinçlenmeye paralel olarak, siyasal sistem ile çatışmaya girmişlerdir denebilir. Toplumdaki ilişkiler ve değerler alanındaki bunalım, gençlerin şiddete yönelmesindeki başlıca saikleri oluşturmuştur. Gittikçe örgütlenen gençlik, başka faktörlerin de devreye girmesiyle, terörizmin tırmanmasında önemli rol oynamıştır denebilir.

Terör olaylarının ortaya çıkmasında etkili olan bir başka faktör de görüşülenlere göre etnik sorundur. Görüşülenlerin %3.5’i, Kürt kimliğiyle ilgili tartışmaların alevlenmesinden sonra, terör olaylarında artış meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Etnik grupların bu hareketlerinin kökeni, çok eskilere dayanmaktadır. Hatta terörizm olarak nitelendirilebilecek ilk eylemler, insanların toplu olarak yaşamaya başladıklarında görülmüştür. Çağdaş toplumdaki yabancılaşma ve getirdiği sorunlar, devletin ulusal politikası ile çözümlenebildiği takdirde, etnik gruplar, terörizm için bir potansiyel kaynak olamayacaktır. Zaten etnik unsur bir faktör olarak belirtenlerin oranı da, yok denecek kadar azdır. Demek ki bu, görüşülenlerin tamamına yakınının paylaşmadığı bir faktördür.

1.3. Terör Sorununa Göç Edenlerin Önerdikleri Çözüm Yolları

Terörizm açısından, Türkiye’nin geçmişini ve muhtemel geleceğini incelediğimizde düşündürücü bir tablo karşımıza çıkmaktadır. 1980 öncesi terör olayları incelendiği zaman, terörün sağ-sol çatışması adı altında ve özellikle komünizm yayılmacılığı tehdidi ile birlikte ülke gündeminde yerini aldığı ve esas itibariyle ideolojik bir nitelik taşıdığı dikkat çekmektedir.

1980 sonrasında, şiddeti giderek azalan ideolojik terör hareketleri, zaman içe-

risinde tekrar canlanmak suretiyle, yeniden gündemdeki yerini almakla birlikte, bu sefer adını, PKK'nın faaliyetleriyle duyurmuş, daha çok Kürtçülük hareketi temelinde gelişerek ayrılıkçı (etnik) bir nitelik kazanmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, buradaki Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarına kavuşmaları ile birlikte, siyaset arenasında Türkiye Cumhuriyeti'nin oynayabileceği rolden çekinen dış güçler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik açıdan güçlenmemesi için, ülkede istikrarı bozacak her kanalı kullanmaktan geri durmamışlardır. PKK'nın saldırılarını 1990'lardan sonra hızlandırmış olması, bir rastlantı ile açıklanamayacak kadar açık bir oyundur.

Bu iki aşamadan sonra, ülke gündemindeki terörün, bu defa da din (inanç) temelli bir mahiyet kazanacağı ileri sürülmektedir. Dinsel inancı temel alan bir takım örgütlenmelerin, aktivitelerini artırarak, küçük çaplı eylemlerden, zamanla daha geniş çaplı eylemlere doğru bir strateji içerisine girebilecekleri ifade edilmektedir. Terör ortamına güç kazandıran iç ve dış faktörlerin, din hassasiyetini ve inancını kullanmak suretiyle, bu inanç temelinde terör örgütlenmelerinin oluşması için gerekli ortamın oluşmasına çalışacakları anlaşılmaktadır. İnanç konusu, yalnızca Türkiye'de değil, dünyada da gelişme gösteren bir olgudur.

Terör ortamının meydana getirdiği tedirginlik ve sosyal çalkantılar nedeniyle, sağlıklı çözüm önerilememektedir. Şiddetin önlenmesi amacıyla, acil polisyeye tedbirlerin öncelikli olarak ele alınması zorunludur. Bu nedenle, gerçekten çözüme yönelik, ancak orta ve uzun vadede sonuç verebilecek önlemler üzerinde fazlaca durmakta yarar vardır.

Araştırma grubuna, "sizce terör sorunu nasıl çözülebilir?" şeklinde, açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplardan yola çıkarak Tablo 3 oluşturulmuştur. Araştırma grubunun hemen hemen yarısı (%47.5), bu soruyu "cevapsız" bırakmıştır. Böyle bir sonucun çıkmasında, göç edenlerin eğitim düzeylerinin düşük olmasının etkili olduğu söylenebilir. Hane halkı başkanlarının %8'i ise, yönetimin alacağı etkili önlemler sayesinde, bu problemin çözülebileceğini ileri sürmüşlerdir. Görüşülenlerin %7.5'i, ise bu problemin "çözülemeyeceği" görüşüne sahiptir. Göç edenlerden %7.5'i de "barış" olursa, bu problemin ortadan kalkacağını, %6.5'i "ekonomik sorunların giderilmesi halinde", %6'sı "işsizliğin ortadan kaldırılması durumunda" terör sorunu çözülür, görüşünü savunmuşlardır.

Hane halkı başkanlarının %5.5'lik bir oranı da "başka" çözüm önerileri geliştirmiştir. Bunlar, siyasi çözüm önerileri ile işi Allah'a havale etme gibi metafizik görüşleri içermektedir. Öte yandan, terör sorununun, eğitim yoluyla çözülebileceğini söyleyen hane halkı başkanı oranı ise, %4.5'tir. Bunlar Tablo 3'te açıkça gözler önüne serilmektedir.

Tablo 2: Göç Edenlerin Terör Sorununun Çözülmesine Yönelik Önerilerinin Dağılımı

Öneriler	n	%
Cevapsız	95	47,5
Çözülemez	15	7,5
Devlet baskısı ile çözülebilir	16	8,0
Eğitim yoluyla çözülebilir	9	4,5
Ekonomi düzelirse çözülebilir	13	6,5
Barış olursa	14	7,0
İşsizlik kalkarsa	12	6,0
Başka (Belirtiniz....)	11	5,5
Toplam	200	100,0

Terörle mücadelede, şiddetin önlenmesi ve halkın güvenliğinin acilen sağlanması, öncelikle yapılması gereken işler arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, sosyal bir problem olduğundan dolayı, orta ve uzun vadeye yayılmayı gerektiren diğer tedbirlerin de aynı anda uygulamaya konulması, gerekir. Terörle mücadelede bir başka önemli nokta, hareketin kaynağının tespit edilmesi ve mümkünse, terörün kaynağında kurutulmasıdır.

2. Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırmaya konu olan göçün niteliğinin, terör nedeniyle gerçekleştirilen “zorunlu göç” olmasından dolayı, bu çalışmanın önemi daha da artmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi, bugün için birçok nedenin bir araya gelmesi ile bir sorunlar yumağı haline dönüşmüştür. Yaklaşık 20 yıldır devam eden sıkı yönetim, olağanüstü hal uygulamaları ve terör, bölgede kendine özgü bir yapı oluşturmuştur. Bölge kentlerinden metropollere, köy ve mezralardan ise, bölge kentlerine yönelik göçler, sosyal yapı değişikliğinde etkin rol oynamış ve bu kentler, eski özelliklerini yitirerek bölge mozaiğini bünyesinde barındıran heterojen bir yapıya dönüşmüştür. Bölgenin geleneksel ekonomik sorunlarına bir de terör olaylarının eklenmesi, toplumdaki gerginliğin çatışmaya dönüşmesine neden olmuştur.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan bu sorunlar, sadece bölgeyi değil, ülkenin bütünü de ilgilendirdiğinden ayrıca önem taşımaktadır. Terör içerikli sosyal yapı analizlerinde karşılaşılan güçlükleri aşmak için öncelikle o toplumsal yapı ile ilgili sosyolojik araştırmalara ihtiyaç vardır. Bölge sorunlarına çözüm üretmek ile bölgede gerçekleştirilen sosyolojik araştırmaların sayısı

Kaynakça

Altuđ, Y. (1995), *Terörün Anatomisi*, İstanbul: Altın Kitaplar Yay.

Arendt, H., (1996), "Şiddet Üzerine", *Cogito*, Kış-Bahar 1996.

DİE., (1990), *Türkiye İstatistik Yıllığı*

Fuchs, W. v.d., (1973), *Lexikon zur Soziologie*, Olpden: Westdeutscher Verlag.

Keleş, R. ve Ünsal, A., (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara: A.Ü.Yay.

Sevim, Y., (2000), *Terör Nedeniyle Elazığ'a Göç Edenlerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Elazığ: Yayınlanmamış Doktora Tezi.